

in de plaats geven. Alleen het bolsjewisme kan zich veroorloven, het nadenken over de problemen van den tijd te onderdrukken. En toch zou het mij niet verwonderen, als bij een enquête zou blijken, dat in de onderste lagen der bevolking door de communisten betrekkelijk de meeste ernstige lectuur verspreid wordt."

De hier aangegeven therapie lijkt mij even juist als de diagnose van de kwaal. De vlucht uit de leegheid naar den „modernen" roman, die zelf leeg is en in problematiek verstrikt, die in het beste geval geen kwaad doet, moet gekeerd worden. Stilstand moet er komen, terugkeer van den mensch tot zichzelf, doordat hij in het ernstige boek, het studiewerk, het essay „dat tot nadenken stemt over kunst en leven", de verhandeling op grond van onderzoek en ervaring, zichzelf vindt, doordat zooals deze schrijver het uitdrukt, het leven van den geest wordt hersteld.

In dien wederopbouw kan er ook plaats wezen voor den roman, natuurlijk, want krachtens zijn aard en wezen is hij een levende literatuurvorm, die mede het „leven van den geest" kan voeden. Maar dan moet het zijn de roman waaruit de „geest der waarheid" spreekt. In de plaats van den schijn-schoonen oppervlakkigen modernen poseur, die speculeert op sensatiezucht en rechthaberei, moet er komen de ernstige roman, die verrijkt en verdiept. „Om het leven van den geest te herstellen onder het volk", aldus zegt het deze schrijver, „moet ook de geest der waarheid uit de lectuur spreken, die wij het in handen geven..."

Aan het slot van zijn artikel geeft dan de heer de Bruin aan, op welke wijze deze therapie kan en moet worden toegepast... „Laten de lezers eens onderzoeken, welke motieven hen leiden bij de keuze van hun lectuur. Of ze daarbij ook verder zien... of ze zich daarbij ook afvragen, of het boek voedsel voor hun geest is, tot verdieping van hun godsdienst- en levensinzicht. (Want) de letter doodt, alleen de geest maakt levend".

Als ongetwijfeld van beteekenis, wat hier wordt gezegd. Niet omdat het zoo nieuw is, ook niet, omdat het de zaak der romanlectuur afdoet, maar omdat het de quaestie aanpakt van de zijde die alleen tot de oplossing brengen kan van de moeilijkheden, die zich ten dezen opdoen. Het zwaartepunt wordt gelegd in de persoonlijkheid en het verantwoordelijkheidsbesef van den lezer. Tegenover een vluchten uit ziele-leegheid wordt gesteld de bezinning, tegenover een blind-weg maar lezen, de eisch aangebonden op een kiezen van lectuur in overeenstemming met innerlijke behoeften. De vicieuze cirkel, die het vraagstuk der romanlectuur metterdaad is: dat de roman dezen tijd en de mensch van dezen tijd infecteert en door die beide geïnfecteerd wordt, wordt gebroken en de fatale beweging van het al-maar-door draaien om het zelfde punt wordt stilgezet. Dat is de eerst-noodige

daad om het vraagstuk der romanlectuur tot een oplossing te brengen, die en den roman en den lezer ten goede komt.

Het hier ingenomen standpunt is ook het onze en daarom verdient dit getuigenis van Rooms-Katholieke zijde onze aandacht.

C. T.

Voor de Jongelingsvereniging.

II.

Eindelijk citeeren we hier nog enkele gedeelten uit een opstel in den dertienden jaargang (voor het jaar 1886): „Menschelijkheid en Christelijkheid".

Niet het minst in den jongelingsleeftijd en op het gebied der Jongelingsvereniging komt de botsing tusschen den mensch en den Christen telkens uit. De oplossing tusschen die beiden te vinden, en zoo te vinden dat de Christen niet geschonden worde door den mensch en de mensch niet door den Christen, is de groote kunst en de altijd moeilijke levensstrijd. De jongeling is een mensch, een mensch in aanleg en bestemming, een man in den dop; die, naar het schoone en diepzinnige woord van Paulus, de heerlijkheid Gods is, gelijk de vrouw is de heerlijkheid des mans. En nu heeft een beroemd kerkleeraar gezegd: De ziel des menschen is Christiane van natuur. En een ander kerkleeraar heeft zijn lichaam verminkt, om geen last meer te hebben van de aandoeningen, die tot de natuur van den man behooren. Zoo worden de dingen verschillend gezien. En zoo gebeurt het ook, dat Engelsche en Amerikaansche jongelingen een geheel andere voorstelling van het Christelijke jongelingsleven hebben dan Nederlandsche, en dat de eene Nederlandse jongeling over sommige dingen weder geheel anders oordeelt dan de andere.

Wat jong is, speelt graag, zegt het spreekwoord. Hieruit zou volgen, dat een echte jongeling gaarne speelt. Hij zal vermaak hebben in lichaams oefening, in spelen waar kracht toe noodig is en meerderheid kan verkregen worden, of zijn denkvermogen zich door ontwikkelt. Hij ravot gaarne met zijn broers, stoelt met zijne zusters, en heeft er zelfs niet op tegen dat vriendinnetjes zijner zusters mede stoeien. In den regel houdt hij zeer veel van zijne moeder, maar zoo hij gelegenheid heeft om een bekoorlijk nichtje naar huis te brengen, laat hij, zonder eenig gewetensbezwaar, zijne moeder alleen zitten, en hoog klopt hem het hart als de ure daar is, waarop hij vader en moeder verlaat, om zijne vrouw aan te hangen.

Tot het 15de levensjaar verkeert Emile in een voor-ethische periode. Hij kent maar één morele betrekking, dat is die op het eigen ik. De eerste trap der zedelijkheid is die van de onbewuste of bewuste onderwerping aan wat krachten de causaliteit, die in het natuurlijke ligt, noodzakelijk is en onontkoombaar.

Hierop volgt de tweede trap, als de jonge mensch zijn handelingen laat bepalen, door wat nuttig voor hem is. Eerst daarna begint het eigenlijk zedelijk leven, wanneer er is een streven naar een doel, dat nuttig en goed is voor allen, een volgen van de stem van het geweten, soms een strijd tegen de eigenliefde.

De grondtendenzen van het kind zijn goed. Alle ondeugden en gebreken worden door de menschen het kind ingedragen. Iedere hoosheid is gevolg van zwakheid, geen gave der natuur. De mensch van nature is goed. De mensch, zooals de ervaring die vormt, is slecht. Wanneer de slechte mensch tot zijn eigen hart terugkeert, vindt hij zijn oorspronkelijke goedheid terug. Aldus Rousseau. Van de diepe gedachte, dat de verloren zoon eerst tot zich zelf komt, maar daarna opstaat en tot zijn Vader gaat, bij hem geen spoor. De natuur is hem de eenige bron niet alleen van het ware en schoone, doch ook van het goede en heilige. Ook de bron van alle kracht en bestaansvreugde.

Het kind kan de zedelijke goederen niet verwerken. De rede rust nog. Het geweten is nog niet ontwaakt. Het kind doet, wat het niet kent, en zoo ligt aan zijn handelingen geen zedelijkheid ten grondslag. Het staat alleen in betrekking tot de natuur. Daarom kunnen personen het geen zedelijke eischen stellen. Emile wordt in zijn prille jeugd alleen opgevoed door de macht der natuurlijke dingen. Dat is de eerste trap.

De mensch is volgens Rousseau tot geluk geboren. Geluk, dat is in gezondheid en vrijheid, zonder lijden, te leven. Laat Emile de eenvoudige weg der natuur inslaan en hij leeft gelukkig. Grijp niet in, waak slechts, negatief, verhinder dat hij kwaad doet. Vivre en jouir, zijn twee woorden voor dezelfde zaak. De harmonie van de kinderlijke behoeften en zijn krachten stellen daartoe in staat. De natuur geeft aan het kind voor de bevrediging der noodwendige driften ook de noodzakelijke

Ook op dezen regel zijn echter uitzonderingen. Er zijn jongelingen, op wie men bijna het andere deel van het spreekwoord: wat oud is knort graag, zou kunnen toepassen. Zij kunnen zeuren uit den treuren. Aanmerking hebben zij op alles. De predikanten zijn niet ernstig genoeg, de oudere Christenen niet vroom genoeg, de Jongelingsverenigingen degenen niet, de eene omdat zij te gereformeerd, de andere, omdat zij niet gereformeerd genoeg is. Zien zij anderen stoeien, ze schudden bedenkelijk het hoofd en zeggen: onbetamelijk, wereldsch! Lichaams oefeningen achten zij verboden, omdat een mensch zich dan moedwillig in gevaar begeeft. Dammen en schaken, o foei, zou een Christen met zulke dingen den tijd doodden! Mag ik u een sigaar presenteren? Dank u, het rooken is mij tot zonde geworden, of: geef het geld dat gij met rooken vermorst liever aan de arme Heidenen! Er zijn onder dezen diepe denkers, die de moeilijkste vraagstukken der godgeleerdheid in vijf minuten kunnen oplossen; asceten, die geen meisje durven aanzien, om het te begeeren; teere constituties, die met pepermint en eau-de-cologne in den zak loopen; wereld- en menschenomhervormers, die roeping gevoelen tot een grootsche taak. Kortom, jongelingen in wie de menschelijkheid geheel schijnt vernietigd te zijn door de Christelijkheid.

Zijn laatstgenoemde jongelingen nu zooveel Christelijker dan de eerstgenoemde, meer natuurlijke soort?

Het is niet onmogelijk. Wellicht werkt de genade reeds zoo krachtig in hen, dat zij kunnen zeggen: Ik ben met Christus gekruist; en zijn zo reeds zoo zeer rijp voor het leven in de eeuwige heerlijkheid, dat hun leven op aarde een dagelijksche navolging Christi is.

Maar het is ook mogelijk, dat dit rigorisme niets anders is dan onnatuurlijkheid, gevolg van velerlei oorzaken, die in de opvoeding, de invloeden van anderen, of in het karakter en den persoonlijken aanleg gegrond zijn.

We moeten dus zeer voorzichtig zijn in het oordeelen en voor lichtvaardige uitspraken ons wachten. Waren wij volmaakt, er zou tusschen menschelijkheid en Christelijkheid geen botsing meer voorkomen, geen strijd meer bestaan. Nu we echter onvolmaakt zijn, blijft er niets anders over dan er naar te trachten, dat onze menschelijkheid Christelijk en onze Christelijkheid menschelijk zij.

Daartoe is, voor alle dingen, noodig, dat wij een juist begrip hebben, zoowel van den mensch als van den Christen.

Hoe komen wij aan zulk een juist begrip?

Door aanhoudend en veel in den Bijbel te lezen. De Bijbel alleen geeft ons eene volmaakte ware voorstelling van alles. Daardoor is hij een lamp voor onzen voet en een licht op ons pad, en houdt de jongeling zijn pad zuiver als hij het houdt naar dit Woord. De Bijbel leert ons den mensch kennen zooals hij is, in allerlei levensomstandigheden,

krachten. Phantasie en hartstochten moeten vooreerst zwijgen. Zij immers breiden het gebied van de (niet noodzakelijke) behoeften zonder maat uit.

Tot zijn twaalfde jaar zijn de deugden van Emile negatief. Ze bestaan hierin, dat hij de menschen geen kwaad doet.

Na zijn twaalfde jaar handelt hij naar wat nuttig voor hem is. „Waartoe nut wat we doen?" is voortaan het heilige woord dat tusschen Emile en zijn opvoeder bij alle handelingen des levens beslist.

Van de menschen mag hij niet afhankelijk gemaakt worden. Dat geeft knechtschap en onvrijheid. Misschien ook, dat het hem gelukt ons aan hem te onderwerpen en dat kweekt heerschzucht. Schreien en klagen zijn de eerste middelen, die daartoe worden beproefd. Van Calvijn's heerlijke oplossing van beide, het gebieden en het gehoorzamen, in het „om 's Heeren wil", een oplossing naar boven, weet Rousseau niet. Autoriteit en gehoorzaamheid zijn volgens hem in de opvoeding van geen waarde. Voldoende is, dat het kind weet zwak te zijn en tegen de macht der dingen niet op te kunnen. Andere straf, dan die uit de macht der dingen hem tegenkomt, heeft ovenmin waarde. Rousseau hecht alleen aan z.g. natuurlijke straffen, de natuurlijke gevolgen der handelingen. De dingen hebben daartoe de ordende hand van den opvoeder wel eens nodig. Andere straffen bewerken vervreemding tusschen het kind en den opvoeder, vrees die tot leugen drijft, enz. Belooning en vleierij roepen afgunst en eerzucht op.

Op de keper bezien is veel in deze beweringen, getoetst aan de praktijk, niet houdbaar. Maar Rousseau's ethisch optimisme, als zou de zelfliefde van den mensch, door hem tot de gronddrift van alle begeerten, willen en handelen gemaakt, als zou deze zelfliefde in haar wezen indifferent zijn op pas goed of kwaad worden, door de richting die ze inslaat, moet hem hiertoe wel brengen. Zoo handelt de jonge mensch vóór zijn 15e jaar eerst egoïstisch en daarna eudaemonistisch. Zedelijke waardij heeft het niet.

Dat het z.g. vóór-morele handelen door gewening tot een tweede natuur kan worden en dus veel ingrijpende beteekenis heeft, ziet Rousseau over het hoofd. Trouwens is in het systeem van Rous-

in hoogen zijn wezen Christen k hij wezen

Wij moe er zoowel staat en d rondom on ten gronds Jongelingsv woord: „C maar iets dat men n niet den : allerlei ons humanist. „Christelij sitiefs uit uit den f grond. Str lingsvereec die christe door 'tgele zalving de zichzelfve met een f den duive schelijkheid hiernamaa len heers

Practise gelingsver zuiver we genaamde vinding: z Want of l of de soc klein mini jongelingen Een Ch is de erns te zijn, n schelijkheid heerschapp hem een bedenken, nooit geli heid moe is, maar dat het w niet meer die voelt

hidt om g lukkig de Heere ovt tot alle

Het lijk voegen, d lingsvereec

seau voor Eerst in weer bel passing g „Gewen psycholog onder de lingen, di lijke waa haling lan in zich 2 geen auti autonomi Theonomi op grond hem dus tief van daan wol gebeurt.

Na het lijke hand groeit ste periode v stroomen oevers v waken. I duizender ding med onze zelf dus goed verteren, ous kwa dat de on nuttig wi Al weer de verho sonen. N bewustzij zens uit de begrip ken zijn. liefde. I geslacht, voor alle bereid i standig Voor de

POPULAIR-WETEN - SCHADDELUKE SCHEISEN

Rousseau's Emile.

IV.

Zedelijkheid en zedelijke opvoeding.

Reeds in het schema-plan voor de opvoeding van zijn leerling te Lyon komt uit, dat Rousseau de godsdienst grootendeels in de moraal doet opgaan. Het geluk vindt hij in de beoefening van de deugd en in het volbrongen van zijn plichten. In Parijs trekken de filosofen-atheïsten hem van de godsdienst af, maar de vriendschap met Altuna doet hem de kracht der religie in het leven weer erkennen. Na diens vertrek gaat Rousseau's religieus besef weer hard achteruit, wat samengaat met verval op zedelijk gebied. Het samenwonen met Thérèse Le Vasseur wordt niet uit liefde, maar voor amusement begonnen. Het opgaan in het Parijsche salonleven, het te vondeling leggen van zijn kinderen, bewijzen dit genoeg. Tegenover de filosofen blijft hij dan ook volhouden niet te begrijpen, hoe men deugdzaam kan zijn zonder religieus te wezen.

In de Emile neemt zedelijkheid en zedelijke opvoeding een groote plaats in. Nadat de Savoyeesche vicaris beleden heeft, hoe hij zijn kennis-theorie en zijn dienst van God heeft opgebouwd, komt hij tot praktische levensregels, tot zijn opvatting van zedelijkheid en zedelijk leven.

Ook hier het naturalistisch systeem. Zóó als het lichaam groeit, nadat twee cellen zijn samengekomen, cel bij cel, vezel na vezel, van enkelvoudig tot samengesteld, zóó ook groeit de zedelijkheid. In de grond is deze opvatting onjuist. Want wel groeit het stoffelijk lichaam aldus, maar slechts onder de drang van het leven, en dat is één en ondeelbaar, een totaliteit.

Waarschijnlijk heeft Jean Jacques Rousseau nimmer de Institutie van den Hervormer van zijn vaderstad, Jean Calvin, gelezen. Hoeveel problemen waren hem dan helderder geweest en nader tot de oplossing gebracht, ook op zedelijk terrein.